

Examen HAVO
Aruba, Bonaire, Curaçao en Sint Maarten

2025

tijdvak 2
donderdag 19 juni
7.30 - 10.30 uur

aardrijkskunde

Bij dit examen horen twee bijlagen: een bronnenboekje en een kaartenkatern.

Dit examen bestaat uit 32 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dat er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 – De demografie van China

Bij deze opgave horen de bronnen 1 tot en met 3.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De grafiek in bron 1 geeft demografische ontwikkelingen in China weer. In bron 2 staan in willekeurige volgorde de bevolkingsdiagrammen van China van 1965, 1980, 2005 en 2025.

- 2p **1** Noteer de letters van deze bevolkingsdiagrammen in de juiste chronologische volgorde van vroeger naar later.

Gebruik bron 1.

Ondanks de invoering van de eenkindpolitiek nam de bevolking in China tussen 1980 en 2023 toe. Dat had te maken met de leeftijdsopbouw van China in die periode.

- 2p **2** Geef twee oorzaken waardoor de leeftijdsopbouw van China in die periode ervoor zorgde dat de bevolking toch toenam.

Gebruik bron 3 en het kaartenkatern.

De provincies Ningxia, Tibet en Qinghai liggen in regio west. Vanuit en naar deze provincies vindt weinig migratie plaats. Hieronder staat over elk van deze provincies een kenmerk.

Kenmerk 1: in deze autonome provincie wonen vooral Chinese moslims oftewel Hui-Chinezen.

Kenmerk 2: deze zeer dunbevolkte provincie ligt in de Gobiwoestijn.

Kenmerk 3: deze provincie heeft lange tijd regionale autonomie gehad en ligt in een onherbergzaam hooggebergte.

- 1p **3** Geef bij elk kenmerk aan over welke provincie het gaat.

Gebruik bron 3 en het kaartenkatern.

Het stroomdiagram van bron 3 laat het binnenlands migratiepatroon zien van de periode 2010 - 2015. In regio midden veranderde dit migratiepatroon na deze periode.

- 2p **4** Geef aan
- welke verandering optrad in het migratiepatroon in regio midden na de periode 2010 - 2015;
 - waardoor het migratiepatroon veranderde.

Opgave 2 – Pedego Electric Bikes

Bij deze opgave horen de bronnen 4 en 5.

Gebruik bron 4.

Hieronder staan acht economisch geografische begrippen:

- de-industrialisatie	- offshoring
- handelsbelemmering	- reshoring
- industrialisatie	- ruilvoet
- internationale arbeidsverdeling	- vrijhandel

- 3p **5** Noteer de letters a tot en met c uit bron 4 op je antwoordblad.
Schrijf achter elke letter het juiste begrip.

De mondiale productieketen van Pedego-fietsen heeft kunnen ontstaan door tijd-ruimtecompressie.

- 2p **6** Geef met twee verschillende technologische ontwikkelingen aan dat tijd-ruimtecompressie heeft geleid tot mondialisering van de productieketen van Pedego-fietsen.

Gebruik bron 5.

In bron 5 staat voor vier landen het marktaandeel elektrische fietsen in de totale fietsmarkt weergegeven.

- 2p **7** Geef voor de stijging van het aandeel elektrische fietsen in Nederland en Duitsland
- een demografische oorzaak;
 - een economische oorzaak.

Gebruik bron 4.

In 2018 verhoogde de Amerikaanse regering de importbelasting tot 25% op elektrische fietsen die in China gemaakt zijn. Hiermee hoopte de Amerikaanse regering werkgelegenheid in eigen land te creëren.

- 2p **8** Beredeneer waarom het verhogen van deze importbelasting kan leiden tot meer werkgelegenheid in de Verenigde Staten.

Opgave 3 – De Nyiragongo

Bij deze opgave horen de bronnen 6 en 7.

Gebruik de bronnen 6 en 7 en de kaart Aarde Platen tektoniek in het kaartenkatern.

De Nyiragongo ligt in een slenk in het oosten van Afrika.

- 3p **9** Beschrijf in drie stappen het ontstaan van deze slenk.
Begin je beschrijving met de plaatbeweging in dit gebied.

Gebruik bron 6.

Vulkaanuitbarstingen worden vaak voorafgegaan door aardbevingen. Bij de effusieve uitbarstingen van de Nyiragongo gebeurt dat meestal niet.

- 1p **10** Geef een kenmerk van de lava waardoor uitbarstingen van de Nyiragongo effusief zijn.
- 2p **11** Leg uit waardoor uitbarstingen van de Nyiragongo nauwelijks vooraf worden gegaan door aardbevingen.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de bronnen 6 en 7 en het kaartenkatern.

De Nyiragongo stoot bijna constant giftige gassen en dampen uit.

- 2p **12** Leg uit dat de inwoners van Goma daar normaal gesproken weinig last van hebben.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 4 – Monument Valley

Bij deze opgave horen de bronnen 8 tot en met 10.

Gebruik bron 8.

Monument Valley bestaat voor het grootste deel uit dikke lagen zandsteen.

- 2p **13** Geef aan
- tot welke hoofdgroep van gesteenten zandsteen behoort;
 - door welk proces in de gesteentekringloop zandsteen ontstaat.

Gebruik bron 8.

De rotsformaties in Monument Valley hebben door verwerking een opvallende vorm gekregen.

- 2p **14** Leg uit waardoor verwerking tot deze opvallende vorm geleid heeft. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik bron 8 en het kaartenkatern.

In de landschapszone waarin Monument Valley ligt, wordt verweringsmateriaal minder goed vastgehouden dan in de gematigde zone.

- 2p **15** Geef aan
- in welke landschapszone Monument Valley ligt;
 - waardoor verweringsmateriaal in deze landschapszone minder goed wordt vastgehouden dan in de gematigde zone.

Gebruik de bronnen 9 en 10.

Ten noorden van Monument Valley ligt de rivier de San Juan. In de San Juan verleggen meanders – de bochten in een rivier – zich minder makkelijk en minder vaak dan in de Amazone.

- 2p **16** Leg uit waardoor meanders in de San Juan zich minder makkelijk verleggen dan meanders in de Amazone. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 5 – Inheemse talen in Brazilië

Bij deze opgave horen de bronnen 11 en 12.

Gebruik bron 11 en het kaartenkatern.

In het noordwesten van Brazilië konden veel verschillende talen ontstaan.

- 2p 17 Leg uit dat juist daar veel verschillende talen konden ontstaan.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

In het begin van de koloniale periode nam het aantal talen in Brazilië toe.
Later tijdens de koloniale periode nam het aantal talen juist af.

- 2p 18 Geef een oorzaak waardoor het aantal talen in Brazilië
- in het begin van de koloniale periode toenam;
 - later tijdens de koloniale periode juist afnam.

Gebruik bron 11.

De kaart in bron 11 geeft geen volledig beeld over de culturele diversiteit in Brazilië.

- 2p 19 Geef
- hiervoor een reden vanuit de sociaal-culturele dimensie;
 - een reden waarom deze stippenkaart geen geschikte kaartvorm is om de spreiding van talen weer te geven.

Gebruik bron 12.

Stelling: de voorlichting en workshops die de Pataxó in Paraty geven, dragen bij aan een betere beeldvorming van inheemse bevolkingsgroepen in Brazilië.

- 2p 20 Geef een argument
- voor deze stelling;
 - tegen deze stelling.

Opgave 6 – De cerrado, de Braziliaanse savanne

Bij deze opgave horen de bronnen 13 tot en met 16.

Gebruik bron 13 en het kaartenkatern.

De cerrado heeft een savanne-achtige vegetatie, maar heeft ook kenmerken van andere landschappen.

- 2p **21** Geef
- van de cerrado de letters van het klimaat volgens het klimaatsysteem van Köppen;
 - de Braziliaanse namen van de twee andere landschappen waarvan de cerrado ook kenmerken heeft.

Gebruik de bronnen 13 tot en met 15.

Op nationaal schaalniveau is de overgang van cerrado naar campo limpo in Brazilië zichtbaar van zuidwest naar noordoost. Ook op een lager schaalniveau is deze overgang te zien.

- 2p **22** Geef aan waardoor de overgang van cerrado naar campo limpo veroorzaakt wordt
- op nationaal schaalniveau;
 - op een lager schaalniveau.

Gebruik bron 16 en het kaartenkatern.

De Braziliaanse hoofdstad Brasília ligt in de cerrado en heeft een periode waarin weinig neerslag valt.

- 3p **23** Beschrijf in drie stappen het ontstaan van deze periode met weinig neerslag.
Begin je beschrijving met de ligging van de ITCZ in deze periode.

De cerrado wordt steeds meer gebruikt voor de teelt van soja.

- 2p **24** Leg uit welk effect de teelt van soja op de biodiversiteit in de cerrado heeft.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 7 – Geologie en klimaat op Curaçao

Bij deze opgave horen de bronnen 17 tot en met 20.

Gebruik de bronnen 17 en 18 en het kaartenkatern.

De klimaatgrafieken in bron 18 horen in willekeurige volgorde bij de steden Freeport, Panama, Philipsburg en Willemstad (zie bron 17).

- 2p **25** Noteer de namen van deze steden onder elkaar op je antwoordblad. Schrijf achter elke stad de letter van de bijbehorende klimaatgrafiek.

Gebruik het kaartenkatern.

De overheersende windrichting op Curaçao heeft de ligging van plaatsen en de toeristische activiteiten beïnvloed.

- 2p **26** Geef aan
- welke windrichting op Curaçao overheerst;
 - welke invloed deze windrichting heeft op de ligging van plaatsen en toeristische activiteiten.

Aan de randen van Curaçao (zie bron 19) ligt kalksteen aan het aardoppervlak. Hieronder staan drie uitspraken over kalksteen.

Uitspraak 1: kalksteen behoort tot de groep van metamorfe gesteenten.

Uitspraak 2: kalksteen is een waterdoorlatend gesteente.

Uitspraak 3: in kalksteen kunnen fossielen voorkomen.

- 2p **27** Geef van elke uitspraak aan of die juist of onjuist is.

Gebruik de bronnen 19 en 20.

Op de foto van bron 20 is de heuvel Seru Djaka i Kom'é in het binnenland van Curaçao te zien. Op deze foto is de werking van een endogeen proces en de werking van exogene processen te herkennen.

- 2p **28** Geef aan waaraan de werking
- van het endogene proces te herkennen is;
 - van exogene processen te herkennen is.

Opgave 8 – De toerismesector in economisch perspectief

Bij deze opgave horen de bronnen 21 tot en met 23.

Gebruik de bronnen 21 tot en met 23.

Uit de bronnen is af te leiden dat Aruba meer geld verdient aan toerisme dan Curaçao.

- 2p **29** Geef twee aanwijzingen uit de bronnen waaruit af te leiden is dat Aruba meer geld verdient aan toerisme dan Curaçao.

Cruisetoerisme is een vorm van grootschalig massatoerisme.

- 3p **30** Geef van cruisetoerisme voor de eilanden in het Caribisch gebied
- twee voordelen;
 - een nadeel.

De meeste toeristen die naar het Caribisch Gebied reizen, komen uit de Verenigde Staten en Europa.

- 2p **31** Geef
- met een liggingskenmerk een reden waarom veel toeristen uit de Verenigde Staten komen;
 - vanuit de sociaal-culturele dimensie een reden waarom veel toeristen uit Europa komen.

De economische gevolgen van de Covid19-pandemie in 2020 en 2021 waren in Caribisch Nederland groot.

- 2p **32** Beredeneer waarom de economische gevolgen van de Covid19-pandemie in Caribisch Nederland groot waren.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.